

En uafhængig venstreorienteret

En samtale med Martin Ritt i anledning af »Norma Rae« ved Poul Malmkjær

PM: Jeg kunne forestille mig, at det måtte være forbundet med visse vanskeligheder at få et projekt som »Norma Rae« igennem, når man som De tidligere black-listed.

MR: Næ, ikke værre end at få et projekt bygget over en Thomas Mann-roman igennem; altså hvad man kunne kalde et seriøst projekt. Men hvis jeg ikke var den, jeg er, ville det nok være sværere.

PM: Mener De dermed, at de regner Dem selv for en »Old dependable«?

MR: Ja, jeg er en »old pro«. Jeg har vel aldrig haft det store hit, men jeg har lavet mange film, som har givet lidt penge. Jeg er ikke ødsel, jeg holder stort set budgettet, og jeg anses for at være en ansvarsbevidst instruktør – ikke politisk ansvarsbevidst – men selv om man er uenig med mig, så ved man, at jeg giver pæn valuta for pengene. Jeg foretrækker at arbejde for de store studier, for de generer mig ikke. I Europa møder man ofte den fordom, at de store selskaber blander sig i filmenes indhold. De blander sig overhovedet ikke. »Norma Rae« rummer nøjagtigt, hvad jeg ville sige. Det samme gør »The Front« og »Sounder« og »Conrack«. Nogle er politisk enige med mig, andre ville måske endog ønske at jeg var gået videre. Jeg gik så langt, som jeg ville. Jeg er en slags uafhængig venstreorienteret. Der er ingen venstreorienterede politikere i USA, så jeg stemmer på den mindst ringe.

PM: Hvordan opsøger De emnerne, historierne, til Deres film?

MR: Jeg læser umådelig meget. Og når jeg bliver optaget af noget, lægger jeg det til side. Når jeg senere tager det frem og stadig kan lide det, siger jeg: Det vil jeg lave. Min hustru læser også meget for mig. Hun kender min smag efter 35 års samliv. Ellers ville jeg ikke kunne komme igennem alt det, der sendes til mig.

PM: Et gennemgående tema i mange af Deres film er »a man with a mission«, men i et par af filmene, »The Front« og »Norma Rae« kan man tale om »a transfer of mission«, altså om at en opgave overdrages fra en person til en anden. Er det et udtryk for en mere moralsk kompliceret tid, eller er det først og fremmest fortælleteknik mere spændende?

MR: Jeg har aldrig tænkt på det på den måde. Alle mine film er på en eller anden måde selvbiografiske. De spejler mig. Det

behageligt at leve med, når man har det så ussel, som han.

PM: Er den frygt for fagforeninger, som han giver udtryk for, stadig udbredt?

MR: Ja, han lever i det provinsielle USA, hvor presse og alting kontrolleres af de store industriforetagender, og hvor folk bildes ind at fagforeningerne ledes af – som det siges i filmen – jøder, kommunister o.s.v. Folk er meget konservative, nærmest reaktionære. De er manipulerede. Det er bl.a. grunden til at jeg valgte Ron Leibman, en umiskendeligt jødisk type, til rollen som Reuben, for jeg vidste, at det ville få børsterne til at rejse sig på nogle af disse mennesker. Men de er jo

Martin Ritt og Sally Field

er derfor jeg vælger at lave netop dem. Det man optages af er muligvis noget narcissistisk i den forstand, at det man læser, tror man genspejler én selv. Nu ved jeg godt, at Paul Newman ikke genspejler mig – bare han gjorde det – men de skikkelser han spillede spejlede af og til ting, som jeg fandt af betydning.

PM: Deres film udspilles ofte i Sydstatene. Kun få gange har De skildret storbyen. Den er vel ellers Deres hjemmebane.

MR: Ja, det er måske mærkeligt, når jeg er opvokset i storbyen. En af grundene er nok, at grundlaget for al dramatik er ændringer. Og Syden er nok det sted, hvor de fleste ændringer sker. Gamle dyder og folkelige love kontrasteres med moderne tiders fremtrængen. Tag f.eks. Norma Raes far, der bestemte mener, at han står over jøden Reuben såvel som over de sorte, der arbejder ved siden af ham på spinderiet. Nogen har fortalt ham den løgn, og den er

ikke onde. De er blot vildledte, misinformerede, uvidende. Det er dér fordommene gror. Mindre nu end for tyve år siden, indrømmet. Jeg indspillede for en snes år siden en film i Sydstatene. Vi havde en sort skuespiller med. Han kunne ikke bo på hotel sammen med os andre. Vi måtte indkvartere ham privat hos en sort familie. Da vi indspillede »Sounder« for et par år siden kunne vi dog alle bo på samme Motel. Sæderne skifter, men naturligvis ikke så hastigt som nogle kunne ønske det, som jeg kunne ønske det.

PM: Er de fagpolitiske vilkår i det amerikanske syden stadig lige ringe?

MR: Ja, og det var grunden til at jeg bragte datoen på forteksten: juni 1978. Det er et år siden, og så sandt som vi sidder her: sådan er det stadig. Vilkårene er ikke ændrede. Selv om tekstilindustrien ikke er lykkelige for denne film, så har den – så vidt jeg ved – ikke flyttet sig en tomme. Der var en dokumentarfilm på TV i et show, »60

Minutes«, om begrebet »black lung«, en sygdom tekstilarbejderne får af støvet. Jeg citerer denne dokumentarfilm i et enkelt billede – jeg var ikke ude på at lave en film af den type – og arbejderne arbejder på fabrikken i 23 år før den fulde effekt af sygdommen viser sig. Så kan det til gengæld gå hurtigt – som kræft. Tekstilindustrien er den eneste store industrigræn i USA, som endnu ikke er »unionized«.

PM: Et spændende element i »Norma Rae« er det moralske problem, fagforenings-agitatoren stilles overfor, da han lægger en del af ansvaret og problemerne over på Norma Rae. Hvor langt kan han gå, denne professionelle agent fra New York i »udnyttelsen« af den uskolerede fabriksarbejderske med mand og 3 børn?

MR: Fra starten vidste jeg, at forholdet mellem de to var fuldt af farer. Man kan gå et stykke af vejen og så ikke længere. Han var kommet til byen for at gøre et stykke arbejde, og han vidste, at et intimt forhold til Norma Rae kunne bringe det arbejde i fare. Og efter det job skulle han jo videre til en anden by og et nyt arbejde.

Der er et Pygmalion-skift midt i filmen: Hun begynder at opdage, at hun måske rummer mere, end hun hidtil havde set hos sig selv, og hun har det enestående mod at holde fast i, hage sig fast i denne opportunity of life og give den en karrusel-tur i luften. Den rigtige Norma Rae havde det samme, da jeg mødte hende første gang. Jeg var dybt betaget af denne spinkle piges energi og livskraft.

Under filmens tilblivelse søgte vi at bevare den linie, og forfatterne og jeg talte meget om, at hvis vi undlod at overgive os til publikum i spørgsmålet om sex og vold, ville det tilføre filmen en masse spænding. For de to er jo så oplagte. Publikum forventer hele tiden, at et eller andet skal ske, at de går i seng sammen, at Reuben bliver overfaldet. Så vi undlod det. Vi opnåede det forventede resultat, men det var det vanskeligste ved filmens tilblivelse. Læg mærke til at jeg vender situationen i scenen, hvor de bader nøgne sammen. Jeg viser ham nøgen, ikke hende. Jeg forsøgte at gå imod en række konventioner filmen igennem, for faktisk har den ikke ret meget historie og ikke ret meget spænding, så spændingen måtte komme gennem udviklingen af personerne. Og der var jeg i den lykkelige situation, at begge skuespillerne var gode. Hvis man fejlpalcerer en hovedrolle, kan filmen aldrig blive helt god. Det svarer til en forkert manuskriptforfatter eller en forkert instruktør. Biroller kan fejlbesættes og filmen kan stadig blive hæderlig, men aldrig med en fejlplaceret hovedrolle.

PM: De er blevet citeret for, at de under instruktionen aldrig lytter til skuespillerne. Er De ikke særlig interesseret i dialogen?

MR: Jeg kender allerede dialogen. Jeg behøver ikke at lytte efter. Min scriptgirl kan fortælle mig, hvis noget er galt. Jeg ser efter om det de gør, er rigtigt, om de når det ekstraordinære udtryk, som skue-

spillere kan præstere. Det er det, jeg engagerer dem til. Jeg blander mig ikke så meget i måden, de gør det på. Det er det samme med fotografen og med art director'en. Jeg vælger dem for deres evne til at arbejde professionelt. Jeg fortæller dem, hvor jeg vil hen – jeg er meget opsat på at formidle en mening – og det er så deres opgave at bidrage til, at vi når frem til målet, filmens egentlige indhold.

PM: Det synes som om det politiske får en stadigt mere fremtrædende plads i Hollywoods film.

MR: Jeg kan forklare mit eget tilfælde. Jeg er et politisk menneske og jeg har friheden til at lave film. Jeg kender iøvrigt ikke ret mange andre politiske amerikanske film. Vist er »The China Syndrome« en politisk film. Der laves enkelte, individuelle politiske film. Men tænker man på Hollywood som sådan, på »The Establishment«, så er intet ændret. Man er interesseret i at tjene penge. Man vil gøre hvad som helst for at tjene penge. »The China Syndrome« er blevet en stor succes i USA. Mine film er moderate succes'er, kommercielt set. Men politiske film er sjældne. Jeg kender næsten ingen. Iøvrigt synes jeg ikke at »Norma Rae« er så politisk endda. »The Front« er meget mere politisk. I slutningen af den film gik jeg lige op til »The Establishment« og sagde »Fuck you!«. Det er meget politisk.

PM: Men må De kæmpe hårdere for at få gennemført et sådant projekt?

MR: Naturligvis. Nok ikke så meget på

grund af det politiske indhold, som fordi ingen tror på, at det vil give penge. Det er vanskeligere at få folk i biografen til disse film.

Lige nu har jeg to film, jeg planlægger. Den ene har mulighed for at blive en stor kommerciel succes. Det siger jeg, vel vidende at jeg aldrig har haft ret, når jeg kom med sådanne udtalelser. Om »Sunder« sagde jeg til min kone: Det er en skøn film, men den giver næppe 10 cents! Den blev en succes i USA. Om »Conrack« sagde jeg til hende: Vore børnebørn vil kunne leve af de penge, den gi'r. Den gav ikke 10 cents. Jeg har aldrig haft ret. Jeg aner ikke, hvordan nogen tør gætte på den slags. Hvad vil verdens befolkning gerne se? Tilsyneladende en masse lort. Som Mencken sagde: Ingen har nogensinde tabt penge på at undervurdere den amerikanske befolknings intelligens! En ufin bemærkning, men næsten sand. Jeg planlægger på lidt længere sigt en film om daglejere med Sally Field, men først skal jeg i gang med en film om en præst, som er en Don Juan, en spiller og lidt af en svindler. Han arbejder i Vatikanet. Der er man ikke så begejstrede for tanken. Man er villig til at indrømme det med Borgiaerne, men tanken om en tyv indenfor murene i vore dage huer dem ikke. For snart mange år siden lavede jeg »Spionen, der kom ind fra kulden«. Jeg vil gerne lave filmen lidt efter de samme retningslinier – hvis jeg kan få lov for Vatikanet.

Er der mange katolikker i Danmark?

Ukuelige menneske

Norma Rae

Instruktør: MARTIN RITT

Til en lille amerikansk sydstatsby ankommer en dag en agitator fra Textile Workers' Union of America for at få arbejderne på det lokale bomuldsspinderi til at organisere sig

Ron Leibman og Sally Field i »Norma Rae«

i en fagforening. Det er der al mulig grund til at dømme efter de prøver på arbejdernes vilkår, som præsenteres for os. Men TWUA-manden kan ikke rigtig komme nogen vegne. Arbejderne er dels kujonerede af deres arbejdsgivere, bange for at miste jobbet, og dels i besiddelse af en instinktiv mistro til fagforeningsfolk. Det er først, da fagforeningsmanden kommer i kontakt med den 31-årige Norma Rae, der arbejder på bomuldsspindriet sammen med sine forældre, at han får lagt en ledning ind.

Norma Rae, der bor hos sine forældre med sine to små børn, er hidtil ikke blevet behandlet alt for skånsomt i sin tilværelse. Hendes mand blev dræbt i et værtshusslagsmål og efterlod hende med et barn. Siden har hun fået endnu et barn med en tilfældig elsker, og for tiden har hun en lidt gedulgt affære med en tredje. Men Norma Rae er ikke kuet. Hun har råstyrke i sig, og på fabrikken er hun en af dem, der kæfter op. Værkføreren søger med held at sætte ondt blod mellem Norma Rae og arbejdskammeraterne ved at forfremme hende til kontrollant af de andres arbejde. Det giver lidt mere i timen, men Norma Rae giver rasende afkald på den højere timeløn, da det går op for hende, at hun bliver betragtet som stikker. Norma Rae er kort sagt motiveret for overtalelse fra agitatorens side, og han